

Povodeň jako aktuální krizová situace a potřeba jejího společenského řešení

Ing.Hana Večeřová

Bakalářská práce
2010/2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ing. Hana VEČEŘOVÁ**

Osobní číslo: **H08233**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Povodně jako aktuální krizová situace a společenská potřeba jejich řešení**

Zásady pro vypracování:

Analýza literárních pramenů a zpracování teoretických východisek práce.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti dobrovolnictví a krizových intervencí.

Realizace kvalitativního výzkumu v oblasti zasažené povodněmi.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- BAŠTECKÁ,B. a kol. Terénní krizová práce – psychosociální intervenční týmy.Praha:Grada,2005. ISBN 80-247-0708-X**
KOHOUTEK,T.,ČERMÁK,I. Psychologie katastrofické události.Praha:Academia,2009. ISBN 978-80-200-1816-8
MATOUŠEK,O. a kol. Metody a řízení sociální práce. Praha:Portál,2003. ISBN 80-7178-548-2
MIOVSKÝ,M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha:Grada, 2006. ISBN 80-2471362-4
ŠPATENKOVÁ,N. a kol. Krizová intervence pro praxi. Praha:Grada,2004. ISBN 80-247-0586-9
TOŠNER,J.,SOZANSKÁ,O. Dobrovolníci a metodická práce s nimi v organizacích. Praha:Portál,2006. ISBN 80-7367-178-6
VODÁČKOVÁ,D. a kol. Krizová intervence. Praha:Portál,2002. ISBN 80-7178-696-9

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, Ph.D.
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 25.2.2011

..... *Kašpárková*

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V této bakalářské práci jsme se zabývali vlivem povodní jako krizové situace na jednotlivé oblasti života postižených lidí. Nejprve jsme vymezili pojem krize a popsali příčiny jejího vzniku. Ve druhé kapitole se věnujeme projevům působení krize na člověka, vztahu mezi krizí a nemocemi a také obrannými mechanismy a vyrovnávacími strategiemi organismu.

Pro praktickou část byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru doplněná dotazníky. Výsledky byly rekódovány z volných výpovědí do kategorií, dotazníky byly zpracovány kvantitativně. U vybrané skupiny obyvatel z oblastí postižených povodněmi jsme zjišťovali, zda tato krizová situace ovlivnila různé oblasti jejich života, dopad povodní na jejich psychiku a jak hodnotili pomoc, které se jim po povodni dostalo.

Klíčová slova: povodně, krizová situace, obranné mechanismy lidí, vyrovnávací strategie, oblasti života

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with floods as a crisis situation and their impact on different spheres of victims' lives. Firstly, we defined the term of the crisis, and we described causes of its creation. The second chapter examines the impact of the crisis on humans, the relationship between the crises and illnesses as well as the defensive mechanisms and strategies for balancing the body.

For the practical part, the method of a semistructured interview supplemented by surveys has been chosen. The results have been recoded from open statements into categories. Surveys have been processed quantitatively. For the group of inhabitants selected from the areas affected by floodings the affect of the crisis on different areas of their lives as well as the impact of the flood on their mind and their judgement of the received assistance have been investigated.

Keywords: Floods, crisis situation, coping strategies, defense mechanisms of peoples, spheres of life

Motto:

Jedině naděje přináší lidem útěchu v neštěstích.

(SPES SOLA HOMINES IN MISERIIS CONSOLARI SOLET)

Marcus Tullius Cicero

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Lence Haburajové-Ilavské, PhD. za pomoc a cenné rady při jejím zpracování.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 KRIZE A KRIZOVÉ SITUACE V LIDSKÉM ŽIVOTĚ	11
1.1 CO JE TO KRIZE?	11
1.2 KDY JDE SKUTEČNĚ O KRIZI.....	12
1.2.1 Příčiny vzniku krizí	14
2 PROJEVY PŮSOBNÍ KRIZE	17
2.1 VZTAH KRIZE A NEMOCI	18
2.2 OBRANNÉ MECHANISMY A VYROVNÁVACÍ STRATEGIE	19
II PRAKTICKÁ ČÁST	23
3 POVODĚŇ JAKO KRIZE A JEJÍ PŮSOBNÍ	24
3.1 FORMULACE CÍLE A PŘEDPOKLADŮ VÝZKUMU	24
3.2 METODA VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ VZOREK.....	25
3.2.1 Způsob zpracování získaných dat.....	26
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	28
4.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ.....	28
4.2 VYHODNOCENÍ ROZHovorŮ	34
ZÁVĚR	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	44
SEZNAM OBRÁZKŮ	45
SEZNAM TABULEK	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Voda je pro život lidí jedním ze základních předpokladů. Potřebujeme ji každodenně na pití, přípravu pokrmů, na hygienu, mytí nádobí i na zalévání plodin. Velké vodní plochy jsou zásobárnou kyslíku i potravy, slouží lidem k dopravě či rekreaci. Když se ale řeka vylije ze břehů, stává se nepřítelem pro lidi, zvířata i majetek. Může poškodit nebo zbořit domy nové stejně jako historické památky nesmírné hodnoty, nenávratně zasáhnout do osudů lidí a někdy jim vzít kromě majetku i to nejcennější – jejich život. I když s vodním živlem a jeho ničivou silou se lidé potýkají už od počátku civilizace a doklady o velkých povodních můžeme nacházet již v dávných literárních pramenech, přesto se i dnes může stát, že na některých místech mohou přívalové deště nebo náhlé změny teplot při tání sněhu způsobit náhlé záplavy, kdy stěna vody vyroste tak rychle, že zastihne lidi zcela nepřípravené.

Starověké civilizace řádění vodního živlu dokázaly využít ve svůj prospěch, například staří Egypťané byli zcela závislí na každoročních povodních Nilu, které přinášely úrodné bahno na jejich pole. Když však v roce 1970 vyrostla Asuánská přehrada a zabránila tak vylévání Nilu, byli lidé nuceni změnit celý způsob hospodaření. (Wattová, 2006). Také u nás vedly hospodářské úpravy koryt řek i stavební činnost podél břehů k tomu, že se změnil ráz krajiny v okolí toků a postupem času zmizely na mnohých místech přirozené plochy, kam se v případě záplav mohla voda volně rozlévat bez toho, aby působila lidem větší škody. V posledních letech naše území zasáhlo několik velkých povodní, které se nesmazatelně zapsaly do našich dějin, ale také do našich srdcí. Tato bakalářská práce si vzala za cíl přiblížit fenomén povodně jako současné krizové situace v životě lidí. Nejprve se zaměříme na definice pojmu krize z různých pohledů. Pak naznačíme, jaký vliv na prožívání člověka krizová situace má a jaké jsou jednotlivé fáze prožívání krize. Osvětlíme obranné mechanismy, které pomáhají člověku vyrovnat se s krizovou situací. V praktické části budeme zjišťovat individuální vnímání prožité krizové situace a zaměříme se na její vliv na různé oblasti života lidí z oblastí postižených povodněmi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KRIZE A KRIZOVÉ SITUACE V LIDSKÉM ŽIVOTĚ

V dnešní době se setkáváme s pojmem krize téměř každodenně. V souvislosti s globální ekonomickou krizí, která postihla většinu rozvojového světa, jsou lidé na každém kroku pronásledováni existenčními starostmi, nedostatkem času a dalšími faktory, které způsobují stres a lidé tuto situaci často zjednodušeně nazývají krizí, případně životní krizí. Již při samotném vyslovení slova „krize“ nás většinou napadne nějaká katastrofa, nepříjemnost nebo přinejmenším vyvolává záporné emoce a jsme zvyklí si tento výraz spojovat s něčím pro člověka špatným nebo nepříjemným.

Samotné slovo krize pochází z řeckého „crisis“ a má několik významů: rozhodování, ale také rozloučení, rozpolcení, odloučení, dále pak rozsudek, volba či zkouška. Také když srovnáme čínský znak, kterým se zapisuje výraz krize, je stejný, jako se používá i pro šanci nebo také nebezpečí. V medicíně pak pojem krize užíváme při označení zlomu a obratu k uzdravení. (Dahlke, 2001). Z toho všeho vyplývá, že i když se nám při vyslovení slova krize vybaví nějaká významná změna, zlom nebo mezník, nemusí vždy nutně jít o změnu v negativním smyslu.

1.1 Co je to krize?

Krizi lze zkoumat z mnoha různých hledisek a úhlů pohledů, od pohledu filozofického, přes psychologický až po biologický. Lidé hovoří o krizi hospodářské, finanční, ekologické, krizi hodnot, morálky a dalších. V sociální oblasti bývá tento termín spojován s radikální proměnou institucí tradiční společnosti během její transformace na společnost moderní. (Špatenková, 2004)

Ať už ale máme na mysli jakoukoliv ze jmenovaných, ve velké většině je spojována s negativními, nepříjemnými stavy, pocity nebo situacemi, které vnímáme jako ohrožení, ať už zdraví, hodnot, jistot, stavu či majetku. Podle Honzáka a Novotné (1994) se termín krize objevuje ve dvou úrovních – biologické a psychosociální, které se často překrývají, a definuje ji jako stav nebo situaci většinou časově omezenou, kdy naše prostředky a možnosti nedostačují požadavkům a původně plánovaný postup se dostává do ohrožení. Krize mohou zasahovat nejen jednotlivce, ale i skupiny osob nebo třeba celé společenské vrstvy. Dále také cituje definici, kterou uvádí Encyklopedický slovník ČSAV (1981, In

Honzák, 1994 s.13), podle níž krizí rozumíme „*rozhodnou chvíli, rozhodný obrat, těžkou, svízelnou situaci, svízel, potíže, tíseň, zmatek*“. Podle Kastové (2000, s.15) hovoříme o krizi v situaci, „*kdy se člověk ocitne v zatěžující nerovnováze mezi subjektivním významem problému a možnostmi zvládnutí, které má k dispozici. V krizi jedinec cítí ohrožení své identity, kompetence utvářet svůj vlastní život, který má pro člověka velký význam.*“ Při krizi je tato schopnost ohrožena a výslednou reakcí bývá úzkost, která při déle přetrvávajícím problému nebo jeho nezvládnutí může vyústit až do stavu paniky a ovládnout celou osobnost, problémy zastíní všechno ostatní a člověk již není schopný řešit nic jiného a v té chvíli už je třeba nějaké formy pomoci – intervence. Vodáčková (2002) pak hovoří o subjektivně ohrožující situaci s velkým dynamickým nábojem, potenciálem změny, bez které by nebylo možné dosáhnout životního posunu, a cituje zde rovněž Vymětala (1995), který krizi v oblasti psychosociální definuje jako důsledek střetu s překážkou, kterou nejsme schopni vlastními silami a vyrovnávacími strategiemi, eventuálně za pomoci nám blízkých lidí zvládnout v přijatelném čase a navykklým způsobem. Rovněž podle Eise (1994) považujeme krizi jako různě velkou ztrátu psychické rovnováhy člověka a vlastní krizový stav se jeví jako vyvrcholení psychické nestability, které vyvolává změněné chování jedince.

Shrneme-li tedy názory mnoha autorů, budeme za krizi považovat takový časový úsek v životě, kdy problém nebo konflikt je natolik vážný, že už si s ním sami nedokážeme poradit.

1.2 Kdy jde skutečně o krizi

I když hodně lidí často hovoří o krizi, přesto bývá tento pojem často zaměňován s jinými pojmy, jako konflikt, stres, deprese či trauma, ale nejedná se o synonyma. Zastavme se proto ještě u vysvětlení těchto pojmů.

Konflikt bývá nejčastěji definován jako střet, který v určitých vyhrocených situacích může v krizi přerůst. **Krize** ovšem **není nemoc**, podle **Baštecké** (2004, s.17) je to „*normální reakce na nenormální situaci*“, i když někdy může mít řadu shodných nebo podobných symptomů s depresí, jako smutek, pocity bezcennosti, zmaru či ztrátu motivace a energie.

Deprese je ale psychické onemocnění, které má podle MKN-10 jasně stanovená diagnostická kritéria.

Také pojmy stres a krize se často zaměňují. Selye (In Baštecká, 2004) definoval stres jako nespécifickou fyziologickou reakci organismu na ohrožení nebo poškození. Pojem stres odpovídá českému výrazu zátěž. Odolnost jedinců vůči působení zátěže je rozdílná, je-li ale tato zátěž nadměrně vysoká, vede k vnitřnímu napětí a kritickému narušení rovnováhy organismu.

Konečně pak nebudeme zaměňovat krizi s traumatem. Trauma je podle Baštecké (2004) definováno podnětem, tedy tím, „co se stalo“ a jde o reakci na nenadálou událost. Naproti tomu krize se týká subjektu, tedy daného jedince, „kterému se to stalo“.

Abychom tedy mohli jednoznačně identifikovat krizi, musí být přítomny některé základní symptomy. Podle Perryho (In Baštecká, 2004) to jsou tyto:

- Intenzivní kritická událost vybočující z každodenní reality
- Prožívání situace jako ztráty, ohrožení nebo šance (příp. výzvy)
- Přítomnost negativních emocí a zážitků
- Pocit nejistoty z budoucnosti
- Pocit ztráty kontroly
- Náhlé narušení obvyklých vzorců chování jedince, jeho způsobu života, denního rytmu, návyků apod.
- Stav emočního napětí trvající určitou dobu (nejčastěji 2-6 týdnů, ale někdy dokonce měsíců)
- Nutnost změny a přizpůsobení se nové situaci

Podíváme-li se na povodně, které postihly v minulých letech opakovaně rozsáhlé oblasti naší republiky, z pohledu přímých účastníků, tedy lidí, kteří v těchto oblastech žijí (a z nichž některé ještě tyto události zasáhly opakovaně), musíme jednoznačně konstatovat, že podle svědectví prezentovaných v médiích jasně vykazují všechny výše vyjmenované symptomy krize. A protože z výše uvedených definic vyplynulo, že krize jsou takové události, které přesahují schopnosti jedince pomoci si vlastními silami, zaměříme se v této bakalářské práci na prozkoumání a posouzení pomoci, které se dostalo konkrétně lidem

z Troubek u Přerova, z oblasti, která byla zasažena povodněmi opakovaně v letech 1997 a 2010, a také na ovlivnění různých oblastí jejich života .

1.2.1 Příčiny vzniku krizí

V životě lidí dochází k současnému působení mnoha různých faktorů a život každého jedince ovlivňuje spousta různých podnětů, ať již vnějších, tak také vnitřních. Proto také příčiny krizí můžeme podle Thoma (In Špatenková, 2004) rozlišit na vnitřní a vnější. U vnitřních příčin jde o neschopnost jedince zvládnout jednotlivé vývojové úkoly a adaptovat se na svůj vlastní vývoj. U vnějších příčin jde buď o ztrátu (třeba zaměstnání, vztahu nebo blízké osoby), nebo o nutnost volby mezi více možnostmi, a jako třetí příčinu uvádí Thom změnu vnějších podmínek (jako třeba změnu rodinného, pracovního či zdravotního stavu), která může oslabit efektivitu regulativních mechanismů jedince a v důsledku toho vést ke krizi.

Vnější příčiny také mohou působit buď na jedince nebo na celé komunity a situací, které mohou vyvolat krizi, je celá řada. Z individuálních situací to jsou například autonehoda, vážný fyzický úraz, loupež, jakékoliv napadení, zneužití či sexuální útok, pocit ohrožení sebe nebo někoho blízkého, vážný úraz nebo smrt někoho blízkého, ale také pouhé svědectví nějakého vážného individuálního nebo skupinového traumatu.

Vnější situace, vyvolávající krizi u většího počtu jedinců, tedy komunitní, mohou být například povodně, požáry, zemětřesení, teroristické útoky, ekologické katastrofy a znečištění životního prostředí většího rozsahu, dále pak hromadné nehody nebo mnohačetné úrazy či úmrtí při nich, traumatické události vztahující se k dětem a násilné či sexuální kriminální činy, většinou brutální či opakované, které vyvolávají velkou pozornost médií.

Situací, které vyvolávají krizi, může být ještě mnohem více, protože každý jedinec je individualita s jedinečným vnímáním a prožíváním svého vnitřního světa i svého okolí a proto každá jednotlivá situace může na různé osoby působit zcela odlišně v závislosti na míře adaptačních schopností, obranných mechanismů, ale také momentální dispozice. V této souvislosti byly prováděny empirické výzkumy a na základě několikaletých

klinických zkušeností s vlivem jednotlivých traumatizujících událostí především na zhoršení zdravotního stavu v roce 1964 Holmes a Rahe sestavili tabulku náročných životních situací, které se mohou stát příčinou (precipitorem) krizí (viz tabulka 1). Sečteme-li podle prožitých událostí z tabulky 1 hodnoty za poslední rok a získáme-li 250 a více bodů, měli bychom si uvědomit, že jsme prožili takovou míru stresu, že se organismus může dostávat na hranici svých rezerv. Z tabulky 1 rovněž vyplývá **svázání zdrojů krize s ryze individuálním vnímáním člověka**, tedy krize nastane v tom případě, pokud jedinec danou situaci vyhodnotí jako velmi nebezpečnou a nedokáže se s ní vyrovnat. Jinými slovy **pro daného jedince je krizí taková situace, kterou on sám za krizi považuje**.

1.2.2 Typologie krizí

Klasifikační systém rozdělení krizí odstupňovaných podle závažnosti vytvořil Baldwin (In Vodáčková a kol., 2002).

- **Situační krize** – zaviněná vnějšími nebo situačními faktory, například ztrátou nebo její hrozbou (jako je ztráta blízkého člověka nebo ztráta zdraví), volbou (rozhodování mezi dvěma partnery či o budoucím studiu) nebo změna a její anticipace (rozvod, změna postavení v zaměstnání apod.)
- **Tranzitorní krize** (z očekávaných životních změn) – souvisí s vývojovými fázemi a nároky na růst a zrání jedince během těchto fází (např. v období puberty, adolescence, klimakteria) a nebo v rámci životních cyklů rodiny (změny v rodině a přizpůsobování se novým podmínkám – sňatek, narození dítěte, výběr partnera)
- **Krize pramenící z náhlého traumatizujícího stresoru** – jsou precipitovány mocnými vnějšími stresory, které jsou neočekávané a nelze je většinou ovlivnit (náhlé úmrtí blízké osoby, hromadná neštěstí, přírodní katastrofy)
- **Krize zrání, vývojové** – tam, kde nemohla zdárně proběhnout krize tranzitorní, zůstane nedořešený nebo nedokončený konflikt, který se pak řeší dodatečně
- **Krize pramenící z psychopatologie** – lidé s duševním onemocněním většinou hůře zvládají zátěž a vývojové nároky a jsou proto zranitelnější a náchylnější ke krizovým projevům

- **Neodkladné krizové stavy** – akutní psychotické stavy, intoxikace, sebevražedné nebo vražedné chování, nekontrolovatelná agrese, ale také panická úzkost některé druhy disociativních stavů a také stavy spojené s extrémním psychickým vypětím
Ať už se ale jedná o jakýkoliv typ krizového stavu, vždycky se jedná o určitý proces probíhající v čase.

2 PROJEVY PŮSOBENÍ KRIZE

V každodenním životě se setkáváme s tím, že se mísí a prolínají krizové problémy osobní s krizovými situacemi způsobenými vnějším děním, okolím či prostředím. Eis (1994) popisuje fungování člověka v životě jako svět problémů a jejich řešení, ale uvádí, že nelze řešit žádný problém jen čistě rozumově, bez své subjektivity, tedy bez emocí a rovněž také neexistuje bezproblémové vyřešení problémových situací. Jedním z klíčových příznaků krizového stavu je ztráta duševní rovnováhy, kterou ještě nelze označit za nemoc, i když její mnohá onemocnění mohou provázet. Podle Eise můžeme rozpoznat trojí tendence krizových stavů:

1. **Krátkodobé krizové stavy** (strach před zkouškou), které **odezní samy** bez cizí pomoci.
2. **Neřešené krizové stavy**, které se stanou **chronickou součástí** psychického života (obavy, úzkosti či strachy, které mohou pocházet třeba již z dětství a zůstaly neřešeny).
3. **Krizové stavy**, které již **vyvolají psychickou** či **somatickou potíž, poruchu** či **nemoc** a musí být **lčeny odborníkem**.

Z toho tedy vidíme, že pokud lidé přehlížejí řadu signálů, hovořících o jeho vnitřním stavu, mohou krizové stavy vyústit až do závažnějších poruch a problémů. Podobný model uvádí také Honzák a Novotná (1994), kteří krizi člení na čtyři fáze:

- **Fáze prodromální (varovná)** – většinou se vyskytují varovné příznaky, které jsou často opomíjeny. Bývají to drobné tělesné symptomy při zdravotních krizích, signály ze sociálního okolí u vztahových a společenských krizí nebo řeč našeho podvědomí ve snech. Ale také se může stát naše osobní krize součástí krize systému (když naše vyčerpání vede k nehodě).
- **Fáze akutní** – vrcholí krize a zastihuje nás bezbranné a bezmocné, dochází ke stresové reakci v různých podobách (od strnulosti přes hyperaktivitu až po odevzdání a depresi). Nejdůležitější je analýza situace, rozhodnutí a implementace neboli uskutečnění tohoto rozhodnutí, ovšem právě toto období bývá doprovázeno velkými emocemi a tak zbrklé rozhodnutí nebo naopak totální myšlenkový útlum bývají největšími problémy při prvním kroku. Při rozhodování je třeba zvážit aktuální stav, cílový záměr, rozsah krize, postupy a pomocné zdroje, které máme

k dispozici. Když už je rozhodnutí uděláno, je vhodné se ho držet, protože opakované změny postupu, stejně jako neplodné kolísání, v této fázi spíš škodí.

- **Chronická fáze** – je dlouhodobá (může trvat týdny až roky) – projeví se důsledky všech chyb, kterých jsme se dopustili nebo co jsme zanedbali v předchozích dvou fázích, ale často až nyní je umožněna katarze a budoucí dořešení.
- **Fáze restituce** – často znamená posun oproti situaci před propuknutím krize a na konci bývá jedinec obohacený, přinejmenším zkušenostmi.

2.1 Vztah krize a nemoci

Život každého člověka ale není jen o tom řešit jednu závažnou situaci, ale většinou se ocitáme v několika krizích současně, některé se teprve hlásí, některé akutně probíhají, jiné odeznívají. Krize jsou permanentními zkouškami naší odolnosti a našich tvůrčích schopností, i když Kastová (2000) uvádí, že nemusí vždy jít o negativní dopady. V krizi se náhle vynoří několik problémů najednou, nejdůležitějším pozitivním krokem k rychlému zvládnutí je stanovení nejdůležitějšího problému, což je někdy velmi složité. Každá krize současně také vyvolává změny a posuny v mezilidských vztazích, které se mohou stát příčinami dalších krizí. Se zdravím většina z nás počítá jako s naprostou samozřejmostí a teprve při jeho nedostatku nebo poruchách si začínáme uvědomovat, že nám něco chybí. Definice WHO (In Eis, 1994, s. 34) říká, že „*zdraví je stav naprosté tělesné, psychické a sociální pohody, stav aktivní pohotovosti k této pohodě a k možnostem jejího zajištění*“. Naplnění této definice dosahuje jen málo lidí, ale cenné je na ní to, že je definováno jako pozitivní stav a nikoliv jen jako nepřítomnost nemoci. V hodnotovém systému stojí zdraví vysoko, i když naše chování tomu nenasvědčuje. Všichni si nějakým způsobem plánujeme svoji budoucnost a nemoc nebo zhoršení stavu vždy ovlivní naše plány.

Zaměříme-li se na vztah mezi krizí a zdravím člověka, můžeme rozlišit dvě hlavní oblasti:

- Zátěž a krize vyvolá stav vyčerpání nebo onemocnění
- Nemoc sama se stane krizovou situací

Krizový stav je doprovázen stresovou reakcí, která nejprve uvede organismus do stadia vysoké pohotovosti a připravenosti – poplachová reakce. Pokud se ukáže toto řešení jako neúspěšné, následuje stav celkového útlumu – adaptační syndrom, který umožní

organismu přežití nepříznivé doby, ale tato doba je stejně energeticky náročná jako fáze předchozí. Oba tyto mechanismy se vyvinuly jako ochrana pro přežití a jsou řízeny hormonálně, ale jejich časté opakování a používání vede k přetěžování orgánových systémů a vzniku civilizačních chorob. A protože nervová a hormonální soustava úzce souvisí s imunitním systémem, tak nadměrný stres ovlivňuje i obranyschopnost a tím vede k většímu výskytu nemocí a nádorových onemocnění.

2.2 Obranné mechanismy a vyrovnávací strategie

Zvládání krizí významným způsobem prověří nejen adaptační možnosti jedinců, ale také jejich přirozeného sociálního okolí, které může postiženým poskytnout v krizi neformální pomoc. Ta potom zahrnuje svépomoc a vzájemnou pomoc. Termínem svépomoc označujeme všechny postupy a strategie, kterými se jedinec snaží pomoci „sám sobě“, odtud výraz svépomoc. Podstatnou část tvoří obranné mechanismy, což jsou osobní předpoklady reagovat na náročnou situaci určitým způsobem. (Špatenková a kol., 2004). Tyto způsoby vyrovnávání vycházejí z fylogeneticky starých mechanismů, kterými jsou útok a únik, a které mají za cíl udržet nebo znovu získat psychickou rovnováhu. Vágnerová (1999) uvádí tyto mechanismy:

Útok – agrese může být obrácena proti sobě nebo druhým a manifestuje se od verbálních projevů až po agresivní či demonstrativní chování.

Únik - jde o snahu utéci z neřešitelné situace a projevy mohou být od přenesení zodpovědnosti za řešení na jiné, rezignace na uspokojení až po samotný útěk.

Další obranné reakce již nejsou plně uvědomované a dochází při nich k různé míře zkreslení skutečnosti, které jedinci pomáhá překonat působení nepříznivých vlivů. Lze je také rozdělovat podle toho, do jaké míry pomáhají k vyrovnání se zátěží. Jsou to:

- Popření - přijetí jen těch informací, které nejsou ohrožující
- Potlačení a vytěsnění - „zapomenutí“ traumatizujících zážitků
- Fantazie - nahrazení nesnesitelných zážitků smyšlenými
- Racionalizace – subjektivně uspokojivé přehodnocení a vysvětlení reality
- Sublimace – transformace nedostupného způsobu uspokojení v jiný, dosažitelný

- Substituce – hledání náhradního cíle, i když přitom dojde jen k částečnému uspokojení
- Regrese – únik na vývojově nižší stupeň, potřeba být chráněn – může vést k nepřiměřené závislosti na pomáhajícím
- Identifikace – posílení vlastní hodnoty ztotožněním se s nějakou osobností či skupinou
- Projekce – přisuzování vlastních názorů nebo chyb druhým
- Rezignace – reakce na dlouhodobou zátěž, předem se vzdá nedosažitelného nebo izolace od okolí, traumatizujících událostí apod.

V souvislosti se zvládáním zátěžové situace se v psychologii používá také termín coping, který je vědomou volbu určité strategie, která na rozdíl od již citovaných obranných mechanismů respektuje realitu. Špatenková (2004, s.36) uvádí definici pojmu coping podle Lazaruse a Folkmanové jako „*behaviorální, kognitivní nebo sociální reakce jedince, jejichž cílem je regulace vnitřních nebo vnějších tlaků pramenících z interakce jedince s prostředím.*“

Uvedení autoři dále rozlišují strategie zvládání zaměřené na vlastní osobu a emoce jedince (sem patří třeba únik ke vzpomínkám nebo do fantazie) a strategie zaměřené na problém, kdy se jedinec snaží aktivně získávat další informace a hledat jiné, alternativní způsoby řešení dané situace. To, jak člověk reaguje na krizový stav a jak se s ním dokáže vyrovnávat, závisí na vrozených vyrovnávacích strategiích, psychické odolnosti a přirozených strategiích, jak se vyrovnat s bolestí, ale také na vědomých vyrovnávacích strategiích, které souvisejí s podporou rodiny a přirozené komunity. Řešení krize je podle Caplana (In Vodáčková, 2002 s. 45) závislé na těchto činitelích:

- realistický odhad precipitujících událostí
- dosažitelnost podpůrné sítě
- dosažitelnost vyrovnávacích (coping) strategií. Ty si vytváříme během života a když se ocitneme v další krizové situaci, můžeme buď použít již dříve osvědčené postupy, nebo vyzkoušet nové.

Každý člověk má určitou míru schopností hledat a nacházet přirozená řešení složitých životních situací. Vrátime-li se k rozdělení fází vývoje krizového stavu, jak byl uveden výše, tak právě v počátečních dvou fázích je svépomoc jednou ze základních strategií a rovněž odborná krizová pomoc by měla navazovat na již dříve osvědčené metody a účinné

postupy, které jsou ohroženému člověku dostupné v jeho okolí. Při velkém stresu dochází často k setření vyšších vrstev osobnosti a začínají fungovat instinkty, zajišťující přežití: útok a útěk nebo naopak útlum a ztuhnutí. Vodáčková (2002) popisuje tyto přirozené obranné mechanismy, chránící před fyzickou i psychickou bolestí:

Regrese – návrat k přirozeným osvědčeným vzorcům chování z ranějších ontogenetických fází vývoje člověka

Disociace – pod tlakem neúnosných prožitků dojde jakoby k oddělení dvou psychických procesů. Tato ochranná reakce umožňuje přežití dlouhodobě nepříznivých podmínek.

Skotomizace – jakési ohraničené vnímání – jako důsledek prožitků, které nelze přijmout a integrovat. Část vzpomínek je pak nedostupná, zkreslená či částečná, ale rovněž se může projevit jako neschopnost soucítění s někým, kdo prožil podobnou situaci .

Rovněž sem můžeme ale zařadit i vědomé a adaptivní strategie, jak již bylo zmíněno coping strategie, které se již osvědčily a jsou proto využívány pro účinnou krizovou pomoc. Jsou to:

Kontakt s emocemi – nepotlačovat své emoce a plně je prožít a vyjádřit, současně respektovat emoce druhých

Sdílet své prožitky s druhými – nebát se studu a odhalení

Dobrý kontakt s tělem – při zátěži často přehlízíme varovné reakce. Zvláště u pomáhajících důležitá psychohygienu

Kontakt s vlastními potřebami – při zátěži se často vynoří dříve opomíjené potřeby nebo při traumatických situacích člověk může pociťovat jen bazální potřeby (teplo, sucho, ticho, bezpečí, jídlo a pití)

Vědomí vlastních hranic – vymezení nebo jen utvrzení v dříve tušeném

Orientace v situaci s využitím dostupných prostředků a informací – někdy jen potřeba uspořádat informace, kterých člověk má velké množství, ale v krizové situaci ztrácí přehlednost

Schopnost využít vlastní starší zkušenosti – kladné i záporné – po překonání prvního šoku hledáme řešení

Schopnost využít existence a zkušenosti blízkých lidí – rodina, přátelé

Schopnost využít potenciálu přirozené komunity – společenství lidí ve stejné lokalitě nebo se společnými zájmy – různé věkové složení, prospěch založený na principu vzájemnosti

Schopnost využít vzorců kolektivního chování – společenské rituály, reakce na katastrofy (Obyvatelé povodňových oblastí jsou na povodeň lépe připraveni než obyvatelé „suchých“ oblastí).

Inspirace literárními příběhy

Otevřenost neobvyklým tvořivým řešením, zapojení fantazie – při vyčerpání známých možností nás krizový stav nutí hledat nové možnosti a řešení – vysoce užitečné, obohacující, přináší zkušenosti

Víra a naděje – když zemře naděje, člověk psychicky umírá. Víra ve zlepšení, v budoucnost a spravedlnost motivuje těžce nemocné, vězněné a týrané k přežití.

Smysl utrpení – při krizi někdy není zřejmý, tendence obviňovat (osud, Boha apod.),

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 POVODEŇ JAKO KRIZE A JEJÍ PŮSOBENÍ

Protože se v této bakalářské práci budeme věnovat působení povodně jako krize na prožívání, psychiku a celé životy postižených lidí, přibližme si, co to vlastně ta povodeň je. Bioklimatologický slovník definuje povodeň jako „*přechodné stoupnutí hladiny vody ve vodním toku nad úroveň břehu, způsobené náhlým zvětšením průtoku vody, např. z dešťů, tání sněhu nebo zmenšením průtočnosti koryta. V této souvislosti se setkáváme ještě s jedním pojmem, a to je záplava, která je definována jako zatopení pozemku při vystoupení vody z břehu toku za povodně. Může nastat vlivem přívalových dešťů nebo rychlého tání sněhu, ale také protržením hráze vodní nádrže apod. Nastává též při vystoupení podzemní vody nad povrch.*“ (kol.,1970) Když tedy dojde k rozlití vody mimo její koryto, dochází ve velké většině případů k materiálním škodám, ale důležitý vliv má také působení strachu. Může to být strach o majetek nebo o zdraví či životy své, svých blízkých nebo jen druhých lidí. Působení strachu má na psychiku lidí nepříjemný dopad a často zapříčiní řadu psychických i somatických problémů nejen přímo v době povodni nebo krátce poté, ale k rozvoji potíží, které byly způsobeny akutním působením krizové situace může dojít až po delším časovém úseku. V roce 1997 poprvé postihla naše území povodeň takového charakteru, která v našich podmínkách neměla obdoby. Byla zaplavena rozsáhlá území, došlo ke zřícení nebo poškození množství staveb v takovém rozsahu, že muselo být následně rozhodnuto o jejich zbourání, a dokonce došlo ke ztrátám na lidských životech. Tyto události zasáhly přímo velké množství lidí, ale troufnu si říci, že se také nepřímo dotkly každého člověka, který se o událostech dozvěděl. Zvedla se ohromná vlna solidarity a lidé z celé republiky se snažili pomoci finančně, materiálně i přímou pomocí.

3.1 Formulace cíle a předpokladů výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak povodeň jako prožitá krizová situace ovlivnila různé oblasti života lidí v postižené lokalitě. Jako dílčí cíl jsme zjišťovali, jak tyto lidé následně hodnotili pomoc, které se jim dostalo. Na základě těchto cílů jsme se potom formulovali následující předpoklady:

Předpoklad č.1: Předpokládáme, že většina respondentů připouští významné ovlivnění v jedné či více oblastech života vlivem prožité krizové situace způsobené povodní.

Předpoklad č. 2: Předpokládáme, že materiální pomoc po povodni byla přeceňována na úkor pomoci psychosociální.

Z těchto předpokladů vychází potom formulace **výzkumných otázek:**

1. Jak zasáhly opakované povodně do oblasti zájmů a zálib, sociálních vztahů a zdravotního stavu lidí z postižené lokality?
2. Ovlivnily opakované povodně připravenost a schopnost zasažených zvládat krizovou situaci?

3.2 Metoda výzkumu a výzkumný vzorek

Samotnému výzkumu předcházelo studium dostupných údajů a zpráv o průběhu povodní v obci Troubky u Přerova z tisku a internetu. Výběr vzorku byl proveden metodou sněhové koule, kdy první kontakt byl učiněn prostřednictvím výběru přes instituci a následně tento kontakt pomohl nominovat tipy na skupinu dalších kandidátů. (Miovský, 2006). Prvního respondenta jsme získali na doporučení organizace. Oslovili jsme se žádostí o doporučení nejprve faráře z dané lokality. Tato cesta se ale ukázala jako neúspěšná, dodatečně bylo zjištěno, že je v dané lokalitě teprve krátce a nemá znalosti o obyvatelích z této lokality. Proto jsme zkusili se stejnou žádostí oslovit pracovníci obecního úřadu, a na její doporučení jsme získali první dva účastníky. Na jejich doporučení pak byli vybráni další respondenti, kteří nesouhlasili s rozhovorem, ale zúčastnili se dotazníkového šetření a poskytli kontakty na další respondenty. Jako samostatnou skupinu bychom ještě zmínili 6 osob, které odmítly rozhovor a rovněž i vyplnění dotazníku většinou s odůvodněním, že toto téma je pro ně příliš citlivé. Jejich názor byl respektován a do výzkumného vzorku proto nebyli zařazeni. Pro realizaci výzkumu jsme zvolili kombinaci formy polostrukturovaného rozhovoru, kde dotazovaní dostali prostor se k některým otázkám vyjádřit podrobněji, pokud sami chtěli. Dané téma je pro mnoho osob přímo zasažených povodněmi stále velmi citlivé a bolestné, proto jsme navíc zvolili metodu dotazníku, který pro respondenty není tak emočně vypjatý jako rozhovor. Jeho vyplnění bylo časově nenáročné a umožnilo získat celou řadu doplňujících údajů i od osob, které nechtěly poskytnout rozhovor.

Ze všech respondentů, kteří udělili souhlas s účastí ve výzkumu, pak vznikl výzkumný soubor metodou totálního výběru vzorku, tedy všechny osoby, se kterými byl proveden rozhovor, byly zahrnuty do vyhodnocovaného výzkumného vzorku. Tato metoda byla zvolena s ohledem na časové možnosti, za kterých výzkum probíhal, a také množství respondentů, kteří byli ochotni vyjadřovat se k citlivému tématu, které mnozí mají ještě v živé paměti. Pro skupinu dotazovaných, kteří chtěli využít anonymity, možnosti zvážit si v klidu své odpovědi, dobrovolně poskytnout informace k našemu výzkumu, ale nesouhlasili se zaznamenáváním rozhovoru, pak byl vypracován dotazník, který obsahoval celkem 15 otázek. Některé otázky byly uzavřené, většina ale byla polootevřená a rovněž několik otázek obsahovalo hodnotící škály. Konečný výzkumný vzorek pak tvořilo 30 respondentů, kteří vyplnili dotazník, a 5 respondentů, se kterými byl prováděn rozhovor.

3.2.1 Způsob zpracování získaných dat

Shromažďování dat formou rozhovorů i dotazníků bylo realizováno v průběhu měsíců března a počátku dubna 2011 v obcích Troubky a Bílany. Následně jsme dotazníky vyhodnocovali statisticky a některé otázky pro přehlednost rovněž doplnili grafickým vyjádřením tímto způsobem:

Správnost předpokladu č. 1, že většina respondentů připouští významné ovlivnění v jedné či více oblastech života vlivem prožité krizové situace způsobené povodní, byla ověřována v dotazníku otázkou číslo 5 a dále otázkami číslo 6 až 10, které se týkají subjektivního hodnocení symptomů, kterými se vyznačuje působení krizové zátěže na organismus (potíže se spánkem, pocity beznaděje a další negativní pocity, vnímání celkové kvality života, zdravotní potíže).

Na ověření předpokladu č. 2, že materiální pomoc po povodni byla přeceňována na úkor pomoci psychosociální, směřovala otázka č. 11, která byla dále rozčleněna na jednotlivé části podle druhu poskytnuté pomoci.

Na ověření obou předpokladů a výzkumných otázek, které z nich vycházejí, jakož i na vyhodnocení a formulaci zjištěných závěrů, jsme se dále zaměřili také v kvalitativní analýze zaznamenaných rozhovorů. Jako nejvýhodnější metodu pro sběr kvalitativních dat jsme zvolili formu polostrukturovaného interview. Protože tato metoda je náročnější na

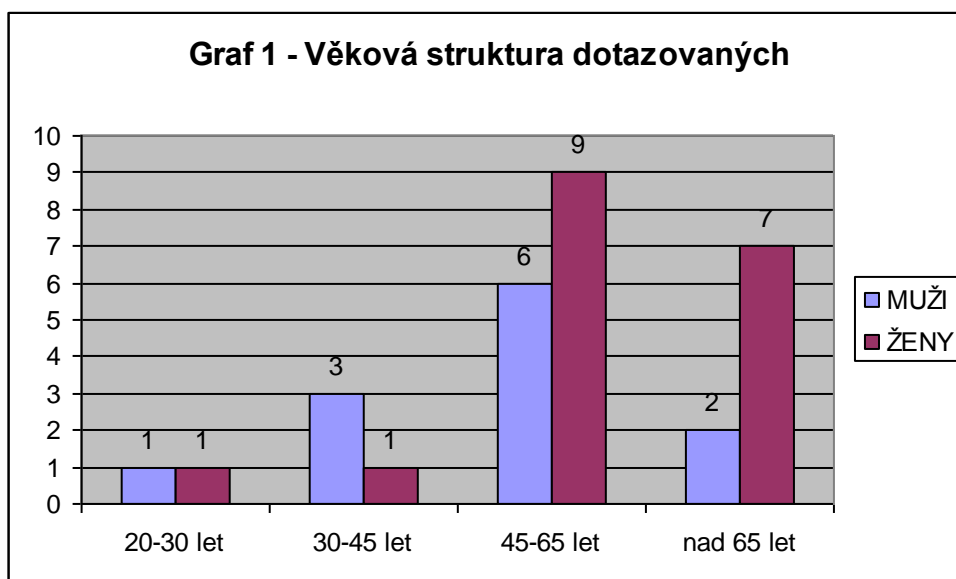
přípravu i na konečné zpracování a vyhodnocení, před rozhovory samotnými jsme si připravili schéma okruhů návodných otázek, na které jsme se v průběhu rozhovoru chtěli ptát (Mioviský, 2006, s. 159) . Toto schéma však nebylo vždy striktně dodržováno. V zájmu zachování co nejpřirozenějšího průběhu rozhovoru byl ponechán respondentům prostor volně se vyjádřit, vybavit si události a případné pocity, jak danou situaci vnímali a jak ji hodnotí s odstupem času, a proto jsme do jejich výpovědi záměrně nezasahovali. Před každým rozhovorem jsme vysvětlili dotazovaným účel našeho rozhovoru, požádali je o souhlas s rozhovorem samotným a o písemné doložení jejich souhlasu s pořízením zvukového záznamu našeho rozhovoru pro účely dalšího zpracování a ujistili je, že veškeré pořízené materiály zůstanou anonymní a budou použity pouze pro potřeby této bakalářské práce.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Nejprve jsme provedli statistické vyhodnocení dotazníků, poté kvalitativní vyhodnocení rozhovorů metodou otevřeného kódování a porovnáním zjištěných údajů vyvodili závěry a doporučení.

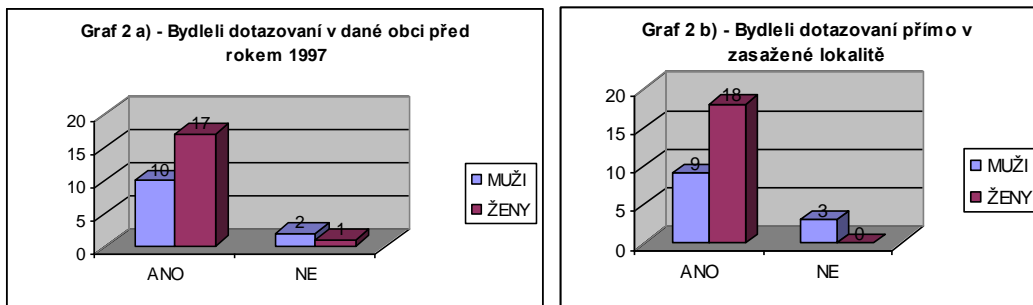
4.1 Vyhodnocení dotazníků

První čtyři otázky dotazníku se týkaly složení dotazované skupiny. Z otázky č. 1 vyplynulo rozdělení respondentů podle pohlaví, celkem odpovědělo 18 žen a 12 mužů, z čeho statisticky vyplynulo složení výzkumného vzorku – 60 % dotazovaných tvořily ženy a 40 % muži. První graf přehledně znázorňuje věkové rozložení výzkumného vzorku, kde nejpočetnější skupinu žen i mužů tvořila věková kategorie 45 až 65 let. U žen druhou nejvíce zastoupenou skupinou byla kategorie nad 65 let, u mužů pak kategorie 30 až 45 let.

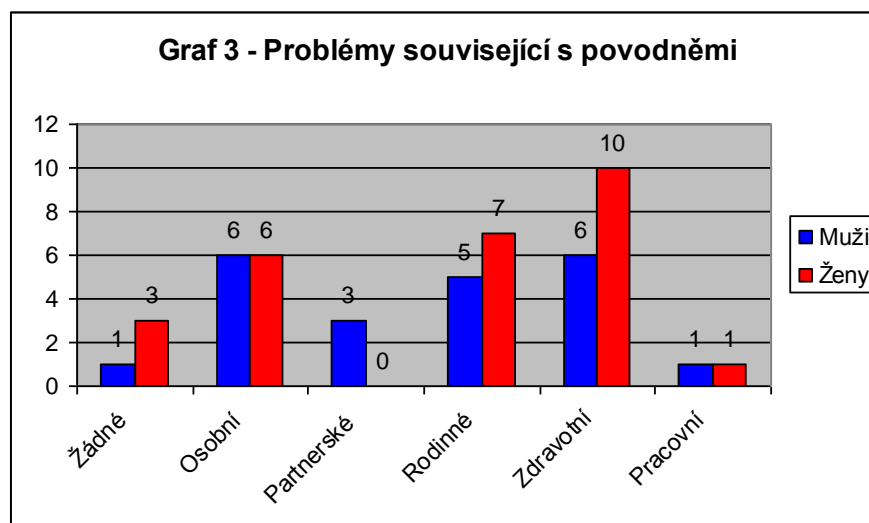

Z dalších dvou otázek pak vyplynulo, že 90 % všech respondentů, jmenovitě 17 žen a 10 mužů, bydlelo v postižených obcích již před rokem 1997, kdy je postihla první velká povodeň. Shodně 90 % dotazovaných, tentokrát 18 žen a 9 mužů, uvedlo, že bydlí v lokalitě, která byla přímo povodní v roce 1997 zasažena. Názorné vyjádření získaných hodnot vyjadřují grafy 2 a) a 2 b).

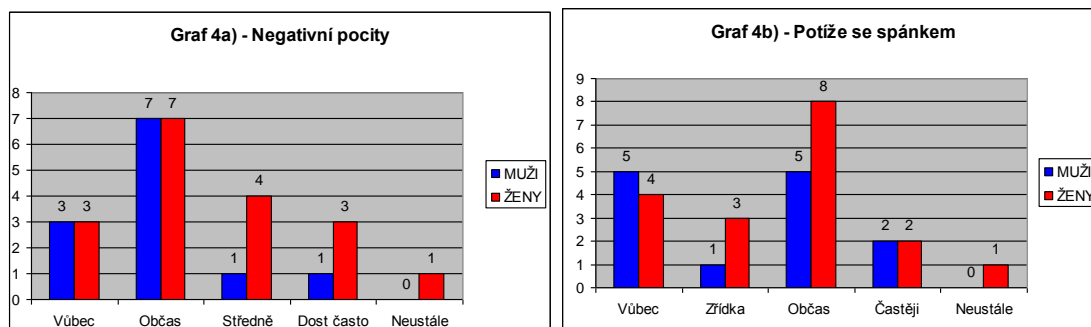
Grafy 2 a) a 2 b)

Otázka číslo 5 dotazníku zjišťovala, jestli se u respondentů z postižené lokality objevily následně po povodni problémy v některých oblastech života. Ze všech dotazovaných respondentů pouze 4 uvedli, že se v žádné oblasti jejich života neprojeví změny nebo negativní následky vlivem prožitých povodňových událostí. Všichni ostatní dotázaní uvedli nejméně v jedné oblasti života problémy způsobené touto krizovou událostí. Jednotlivé zjištěné hodnoty uvádí názorně graf číslo 3. Vyhodnocením uváděných odpovědí jsme zjistili, že nejvíce problémů se u dotazovaných osob objevilo v oblasti zdravotní, což uvedlo 56 % ze všech dotazovaných žen a 29 % z dotazovaných mužů. Odpovědi respondentů v dalších oblastech se již liší, rodinné problémy udávalo 39 % dotázaných žen a 33 % uvedlo problémy osobní. Mezi dotázanými muži uvedlo shodně 29 % problémy zdravotní a stejný počet uvedl problémy osobní. Celkem tedy 87 % dotázaných uvedlo vliv následků prožitých povodní nejméně v jedné oblasti jejich života.

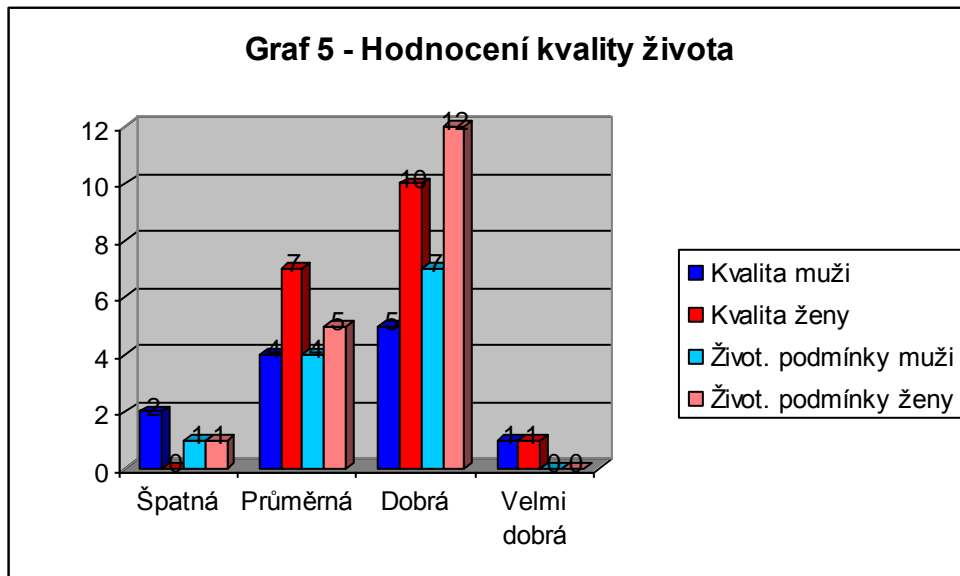

Otázka číslo 7 se znovu vrátila k nejčastěji uváděné kategorii, kterou byly zdravotní problémy. Tuto oblast ve své odpovědi uvedlo celkem 53 % všech dotázaných. Proto jsme se blíže zaměřili ještě na další subjektivní pocity, které jsou symptomy působení zátěžové nebo krizové situace na organismus, jako jsou negativní pocity (zjišťovala otázka 6) a potíže se spánkem (zjišťovala otázka 8). Zjištěné odpovědi znázorňují grafy 4 a) a 4 b).

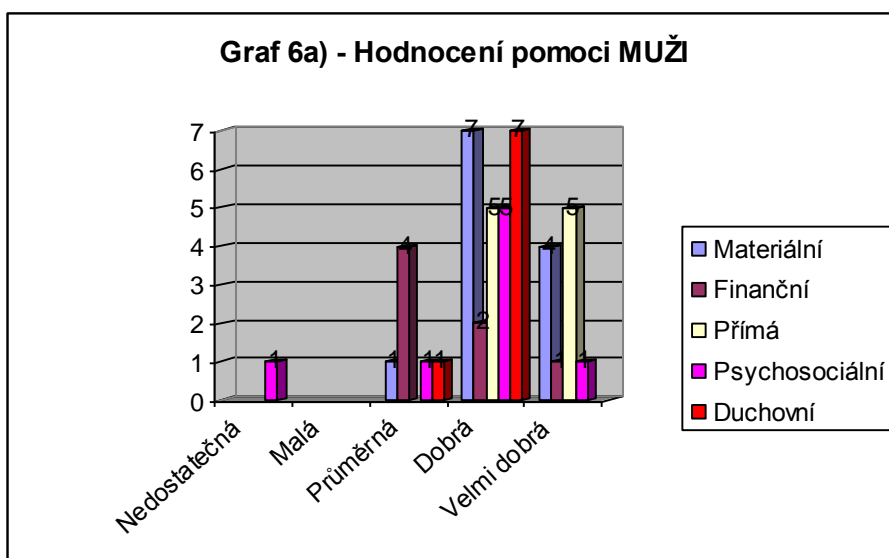

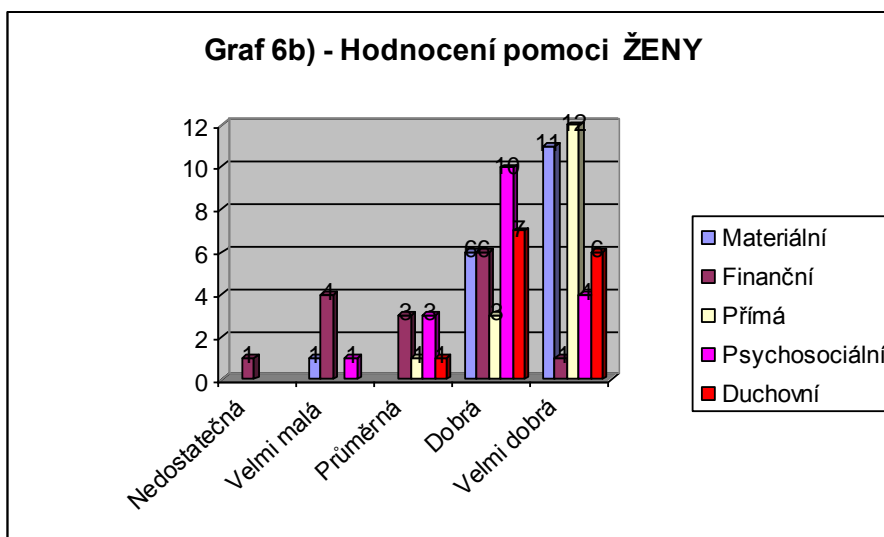
Z těchto dvou grafů vyplývá, že občasné potíže se spánkem i negativní pocity, deprese, pocity úzkosti, beznaděje nebo rozmrzelost, které jsou uváděny mezi příznaky krizového stavu, udává největší počet dotázaných, a to jak mužů, tak i žen. Z ostatních kategorií byly příznaky častěji uváděny dotazovanými ženami, a to u obou otázek.

Další dvě otázky dotazníku se vztahovaly ke vnímání kvality života a životních podmínek podle subjektivního názoru dotazovaných. Zjištěné výsledky přehledně zachycuje graf 5, ze kterého vyplývá, že nejčastěji hodnotili dotázaní muži i ženy kvalitu svého života a rovněž své životní podmínky jako dobré, celkem takto svoji situaci hodnotila přibližně polovina respondentů, z toho kvalitu života jako dobrou hodnotí 42 % mužů a životní podmínky pak 58 % mužů, ve skupině dotázaných žen jsou zjištěné hodnoty odpovědí na stejné otázky 56 % a 67 % . Jako druhá nejčastější hodnota u obou otázek byla muži i ženami uváděna hodnota průměrná a tuto odpověď v dotazníku uvedla třetina respondentů. Nejméně zastoupené co do počtu odpovědí byly u obou otázek obě krajní hodnoty, kdy hodnocení kvality života i životních podmínek jako „Velmi špatné“ neuvedl ani jeden z dotázaných a ani u otázky životních podmínek žádný z dotázaných tuto otázku nehodnotil jako „Velmi dobré“. Jeden dotázaný muž a jedna dotázaná žena pak vyhodnotili svoji kvalitu života jako „Velmi dobrou“.

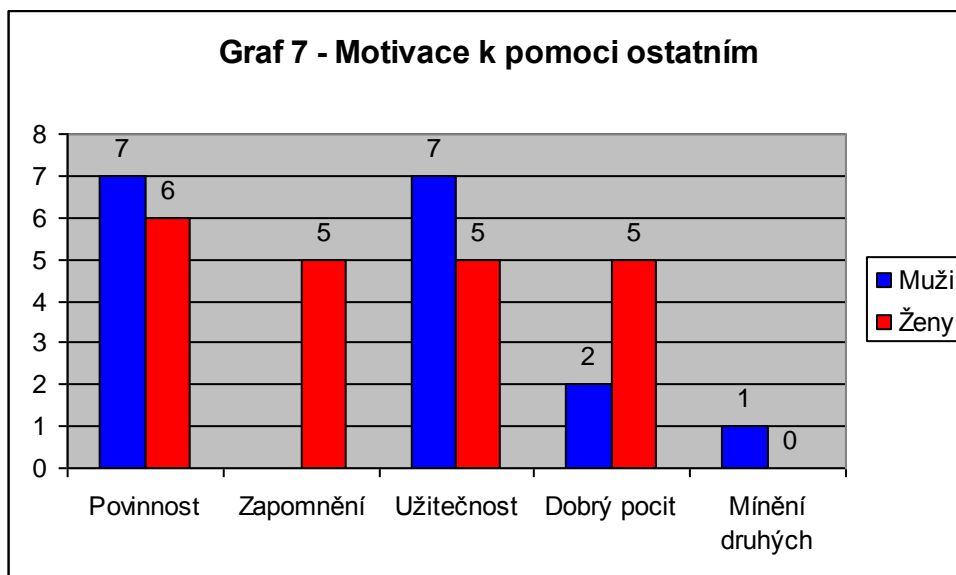
Otázka číslo 11 dotazníku se vztahovala k hodnocení pomoci, které se dostalo lidem zasaženým povodní. Pro hlubší zjištění byla tato pomoc rozdělena podle druhu na materiální, finanční, přímou (pomoc prací), psychosociální a duchovní. Dotazovaní hodnotili každou část zvlášť podle pětistupňové škály. U odpovědí na tuto otázku se projevila značná rozdílnost názorů mezi dotazovanými muži a ženami a rovněž i velká variabilita názorů a subjektivního vnímání množství jednotlivých druhů pomoci. Zjištěné hodnoty uvádějí grafy 6a) a 6b).

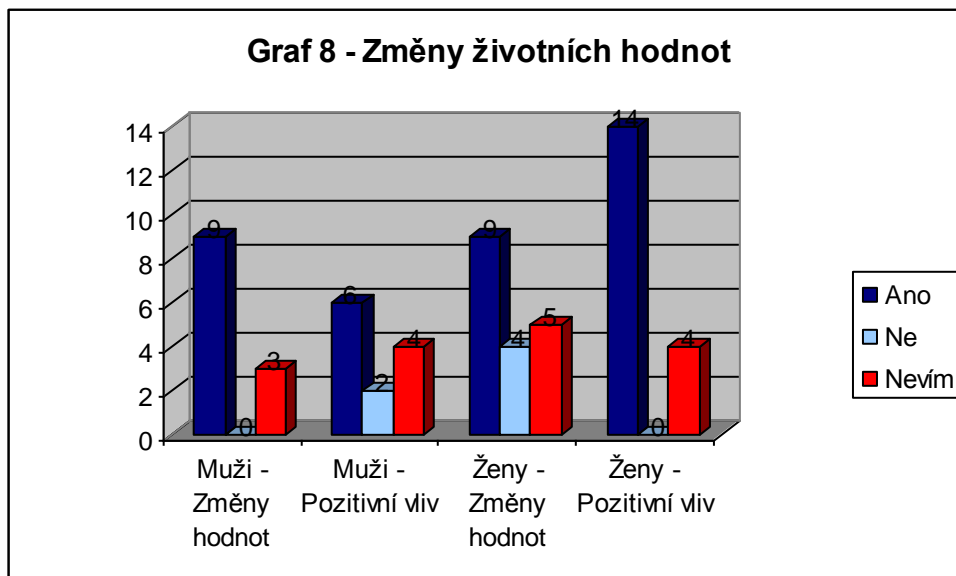

Nejvíce byla oceňována pomoc materiální, a to jak u mužů, tak i u žen. Celkem 67 % všech dotázaných žen hodnotilo materiální pomoc buď jako „Dobrou“ nebo dokonce „Velmi dobrou“ (na škálové stupnici jako 4 nebo 5). Druhou nejvíce oceňovanou byla přímá pomoc, tedy práce pomáhajících (jako třeba vojáků či dobrovolníků z různých organizací i jednotlivců). Jako „Velmi dobrou“ tuto oblast hodnotilo celkem 67 % dotázaných žen. Dotázaní muži hodnotili přímou pomoc shodně ve 42 % odpovědí jako „Velmi dobrou“ a stejný počet dotázaných mužů ji hodnotil jako „Dobrou“. Hodnocení týkající se finanční pomoci především dotázanými ženami bylo velmi variabilní, protože finanční prostředky byly rozdělovány podle potřeby především nejvíce postiženým, kterým voda vzala úplně všechno, a dále rodinám s dětmi, proto mezi dotázanými byly značné rozdíly v názorech na množství a dostatečnost poskytnuté finanční pomoci.

Otázka číslo 12 dotazníku zjišťovala, zda se dotázaní zapojili po povodni do pomoci ostatním. Kladnou odpověď na tuto otázku uvedlo ve svém dotazníku celkem 75 % z dotázaných mužů a 72 % z dotázaných žen. V další otázce jsme pak blíže zjišťovali motivaci lidí k této pomoci. Hodnoty u jednotlivých variant odpovědí ukazuje graf 7. Muži nejčastěji uváděli, že to považovali za svoji povinnost a rovněž převažoval pocit užitečnosti. Nejvíce žen rovněž uvedlo, že to považovaly za svou povinnost, stejně časté odpovědi byly také možnost zapomenout na své starosti, pocit být užitečná druhým a také dobrý pocit ze sounáležitosti s druhými, nebýt sama.

Poslední dvě otázky z dotazníku zjišťovaly u respondentů, zda došlo vlivem prožitých událostí v souvislosti s povodněmi ke změně v žebříčku hodnot (otázka číslo 14) a zda tyto události měly nějaký pozitivní vliv na případné zvládnání dalších složitých životních situací (otázka číslo 15). Z grafu 8 můžeme vidět, že jednoznačně převládly kladné odpovědi na obě otázky jak u mužů, tak i u žen. Pokud vyhodnotíme odpovědi podrobněji, tak 75% dotázaných mužů odpovědělo, že tyto události měly vliv na změnu jejich žebříčku hodnot, 25% potom neví nebo neumí posoudit tento vliv. Rovněž 50% dotázaných mužů si myslí, že prožité povodně měly vliv na lepší připravenost zvládat případné další těžké životní situace, naproti tomu jen 17% si to nemyslí a 33% neví nebo neumí posoudit. U dotázaných žen je pak vliv ještě výraznější. Celkem 50% dotázaných žen připustilo změnu v žebříčku hodnot po povodni, naproti tomu 22% si myslí, že se touto událostí u nich nic nezměnilo a 28% z nich neví nebo neumí posoudit. Výrazný vliv ovšem uvádí dotazované ženy u další otázky, kde 78% z nich udává, že prožité události posílily jejich připravenost zvládat případné další těžké životní situace, žádná z dotázaných žen nevedla zápornou odpověď na tuto otázku a 22% si nebylo jistých nebo nemohly posoudit tento vliv.

4.2 Vyhodnocení rozhovorů

Rozhovory byly nahrávány na záznamník a poté jsme provedli jejich doslovnou transkripci. Analýza a vyhodnocování bylo provedeno pomocí otevřeného kódování. Rozhovory jsme opakovaně procházeli, hledali a označovali části textu podle významových celků, kterým byly přiřazeny určité kódy. Po označení všech přepsaných rozhovorů jsme přistoupili ke kategorizování. Každý rozhovor jsme prošli několikrát a zjišťovali podobné jevy a souvislosti mezi výpověďmi jednotlivých respondentů. Poté byly jednotlivým kódům přidělovány kategorie a po tomto utřídění přiřazovány jevy, o kterých ve svých rozhovorech vypovídali jednotliví respondenti. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007, s. 212)

Na výslovné přání respondentů, vzhledem k citlivosti a v některých případech i důvěrnosti výpovědí, nebudou v práci uvedena jejich jména. Pro účely této práce budou nahrazena pouze iniciálou.

Rozhovor 1.

Pan B. , muž, 30 let, úředník, ženatý, Troubky, v obci žije od narození

Rozhovor 2.

Paní A., žena, 63 let, vdaná, podniká, Troubky, do obce se přivdala, žije zde 28 let

Rozhovor 3.

Paní M., žena, 72 let, vdova, důchodkyně, Troubky, do obce se přistěhovali s manželem, který tam měl rodiče, postavili si zde vlastní dům v roce 1965

Rozhovor 4.

Pan J., muž, 44 let, ženatý, zaměstnaný, Bílany, v obci bydlí od roku 1989

Rozhovor 5.

Pan P., muž, 71 let, ženatý, důchodce, Bílany, v obci žije od roku 1973

Po provedeném kódování přepisů rozhovorů bylo stanoveno následujících 5 kategorií:

Kategorie **EMOCE**

Kategorie **POMOC**

Kategorie **SOCIÁLNÍ VZTAHY**

Kategorie **ZDRAVOTNÍ STAV**

Kategorie **VYROVNÁNÍ**

K těmto kategoriím pak byly přiřazeny sekvence výpovědí jednotlivých respondentů a následně jsme zaměřili pozornost na prozkoumání vztahu mezi kategoriemi a formulaci závěrů.

Kategorie EMOCE:

Pan B: „...*byl jsem ještě mladý, tak jsem to moc neřešil...nevěděli jsme, co se tam děje, dole ve vsi už byla voda, dozvídali jsme se, že tam spadl dům, někdo říkal, že XX tam umřel, jiný, že to byl XY, měl jsem strach o dědu.... Nemohli jsme se už zpátky dostat po cestě, tak jsme tam zůstali s ním přes noc a doufali, že ráno to bude lepší....*“

Paní A: „...*to víte, že sme měli strach, ale každý doufal, že to až sem nedojde...byla sem jak opařená, enom sem stála a nemohla ani tam, ani zpátky....ten, kdo řekne, že lidi tu mají nové baráky, ano, mají, ale za jakých podmínek? Kdyby...dělal, co mají, nemuselo se nic*

takového stát!... oni (na úřadech v Praze, pozn.) vám řeknou: proč si postavili baráky v zátopovej oblasti, mají jít jinam! Ale kam? Tady žijem, je to náš domov, tak kam jinam máme jít...tady byl soused, zdálo se mu, že by jejich barák mohl spadnout, tak i se ženou odešli do dousedního domu a tam se chtěli schovat. Bohužel, ten dům spadl a oba tam zůstali...“

Pan J: „...*byl to strašný pohled, kam oko dohlídlo bylo jedno moře...nevěděli jsme, co se děje, telefon nefungoval, mobily ještě nebyly...do poslední chvíle jsme doufali, že to až sem nepřijde...“*

Pan P: „...*snažili jsme se navýšit val z pylů kolem pravého břehu, aby se to nevytilo do města, ale pak jsme se dozvěděli, že už se to přelilo přes hráz nádrže nad městem o víc jak metr, nedalo se nic dělat, jen čekat...Bylo potřeba zachovat klid a rozvahu, rozčilování nikomu nepomohlo...“*

Kategorie POMOC

Paní A: „...*chcete upřímně? Bylo hodně pomoci, ale také bylo hodně darebáků, co se na tom přiživilo...“*

Paní M: „...*byli jsme evakuováni v Přerově, tam se o nás velice postarali, jídlo, ubytování, všechno...vojáci nám hodně pomáhali, s vyklížením trosek, taky tady byl bagr který to všechno odvážel pryč...“*

Pan J: „...*eště než voda opadla, řekli nám, že si můžeme přijít pro nějaký věci nsa úklid, co kdo potřeboval...Kdo potřeboval pomoc, přišel ráno na náves, tam je ráno přivezli autama a rozdělili podle toho, kdo potřeboval...“*

Pan P: „...*jo, pomáhali tady vojáci, hlavně s tím uklízením suti po těch spadáných domech... Přivázeli sem různé věci, ale viděl sem taky některý, co se nestyděli a přišli si pro hadry a košťata a bydlí na druhém konci města, kde voda vůbec nebyla... byl tam hrozný zmatek, všeci chtěli pomáhat a nikdo to neřídil, tu organizaci a tak, bylo to takový hektický, zvlášť ty první dni...“*

Pan B: „... *bydlel jsem tenkrát s rodiči, pamatuji si, že každý den chodily nové nabídky pomoci z různých stran, vozili sem nákladáky s věcmi až z Čech, balený vody, různé věci na úklid a tak, bylo to úžasný vidět, že o nás někdo ví a cítí s náma...“*

Kategorie SOCIÁLNÍ VZTAHY:

Paní A: „...od tej povodně se stalo, že aji lidi jsou takový roztěkaný, manželství se hádaj, chybijou peníze, ...myslím, že to jde v každé rodině poznat...“

Pan J: „...lidi jsou všelijaký a ze dne na den se nikdo nezmění, ani po takový události, ale byli na tom všichni stejně a lidi se snažili pomáhat si navzájem...vztahy mezi lidima se potom změnily, už to nebylo jak dřív, lidi se začali starat každý o sebe a taky si začali závidět...“

Pan P: „...nevím, je to asi aji tou dobou, nebo co, ale už nikdy to tu nebylo takový, jak předtím. Vzalo nám to takový ten klid. Lidi se honijou, aby splatili hypotéky, mají míň času a víc starostí...a taky stárnou, mladí ráno odjedú do města do práce, děcka do škol a ti staří, co tu zstanú, tak už mají starosti sami se sebou...“

Kategorie ZDRAVOTNÍ STAV

Paní M: „...ještě dlouho potom jsem se v noci budila, zdálo se mi, že slyším ten zvuk, jako když padá dům...ty nervy, to vám nikdo nevrátí...“

Pan J: „...nemohl jsem spávat, i když jsem byl utahaný, tak jsem si dal baňku, dvě, pak se usínalo lepší...za nějaký čas sem zjistil, že už bez pití nemožu fungovat...“

Paní A: „...zanechá to na člověku stopy, ale musí se žít dál...ale nejhorší je, když už si myslíte, že to bude všechno dobrý a pak to přijde zase a začínáte znova. Musela sem si nechat napsat nějaké prášky...“

Pan P: „...byl sem tenkrát v jednom kole... ta zodpovědnost' a člověk nehleděl na hodiny, dyž to bylo potřeba. Sem tam enom kafe s cigaretou místo oběda...a pak naráz sem začal měť potíže, bylo to až v zimě, to už bylo dávno po povodni...řekli, že mám infarkt...“

Pan B: „...Já sem byl ještě mladý, ale rodiče, ty to stálo zdraví. Táta si nikdy na nic nestěžoval, ale pak najednou jako by to nebyl on, přestal „mít šmrnc“. Za tři roky po povodni umřel. A mamka od tý doby chodí jen po doktorech...“

Kategorie VYROVNÁNÍ

Paní M: „...barák mi sice spadl, no, postavila sem druhý, všechno si kolem sebe udělám, důchod mi taky přijde, tak co bych si stěžovala. Mám dceru, tři vnoučata, takže když se něco stane, tak mi dcera vždycky pomůže, sme taková sehraná dvojka...Taky mám tady zahrádku... a na to co bylo nemyslím...“

Pan J: „...Když sem se vrátil z toho léčení...zkusil sem furt něco dělat...myslím, že to pomohlo. Konečně sem v baráku dodělal dílnu...měl sem co dělat a nemusel myslet na starosti, tak mi to ze začátku pomáhalo...pak už to bylo lehčí, no a když sem pak našel novou práci, tak už se všecko vrátilo zas do normálu...a taky že mě všeci podrželi a nevykašlali se na mě. Všecko se dá pospravovat, není to sice hned, ale hlavní je rodina...“

Pan P: „...dneska už vím, na co sem předtím neměl čas... barák sme pomalu opravili, přestal jsem kúřit, užíváme si s babinou zahrádku a jak se říká „spěchám pomalu“. Dům se dá postavit znova, ale zdraví to už vám nikdo nevrátí...“

Pan B: „...postavili jsme nový dům, odpovídá novým požadavkům protipovodňové koncepce. Myslím, že i ostatní lidi tady mnohem líp vědí, co se má dělat. Začali jsme budovat protipovodňovou hráz...Může to přijít znovu, ale asi už nikdy se nebude opakovat rok 1997. Udělal se kus práce, funguje IZS a další, ukázalo se to i při loňské povodni, všechno se zvládalo mnohem lépe...“

Nejčastěji se ve výpovědích objevovaly tyto emoce: strach, beznaděj, zoufalství, lítost, soucit, odevzdanost, naděje, vztek, závist.

Předpoklad číslo 1, že „většina respondentů připouští významné ovlivnění v jedné či více oblastech života vlivem prožité krizové situace způsobené povodní“ se potvrdil.

Z vyhodnocení dotazníků, které je rovněž znázorněno v grafu 3, vyplývá, že 87 % dotázaných uvedlo problémy následkem povodní nejméně v jedné oblasti života. Nejčastěji – celkem 53 % dotazovaných uvedlo problémy v zdravotní oblasti, což byla nejčastěji uváděná kategorie. Také z rozboru rozhovorů se potvrdil předpoklad, že povodně významným způsobem ovlivnily oblast sociálních vztahů, ale rovněž i zdravotní stav respondentů, v některých případech také jejich nejbližších (Pan B., Paní A.). Dále všichni

dotazovaní uváděli také následné ovlivnění oblasti zájmů a zálib svých i svých rodin, především dětí, z důvodu většího finančního zatížení v důsledku splácení půjček a hypoték.

Předpoklad číslo 2, že „materiální pomoc byla po povodni přeceňována na úkor pomoci psychosociální“ se rovněž potvrdil. Největší počet dotázaných, mužů i žen, hodnotil po převedení na číselnou škálu hodnotami 4 a 5 pomoc materiální (17 žen z celkových 18 dotazovaných a 11 mužů z celkových 12 dotazovaných) a přímou pomoc (15 žen z 18 a 10 mužů z 12). Naproti tomu u psychosociální pomoci byla rozdílnost jak u absolutního počtu uvedení jednotlivých odpovědí dotazovanými, tak i rozdíl mezi kategorií mužů a žen. Celkem 10 dotázaných žen hodnotilo psychosociální pomoc číselným vyjádřením 4 na škálové pětibodové stupnici, zatímco u mužů stejný stupeň uvedlo jen 5 z celkem 12 dotázaných.

Protože podle definice Světové zdravotnické organizace zdravím nerozumíme pouze nepřítomnost nemoci, ale stav úplné fyzické, psychické i sociální pohody, tak potvrzení předpokladu vychází rovněž ze srovnání dalších otázek, které se vztahují k subjektivnímu hodnocení negativních emocí, potíží se spánkem a také vnímání celkové kvality života a životních podmínek dotazovanými (otázky dotazníku 6, 8, 9 a 10 a také rozhovory), a které tedy souvisejí s vnímáním účinků krize na organismus. Zdůvodňujeme to vznikem zdravotních potíží následkem prožité krizové situace a tedy podceněním včasné psychosociální pomoci (přehlížení a podceňování prvních příznaků, rovněž také nerespektování celostního pohledu na jedince jako bio-psycho sociální bytost.)

ZÁVĚR

Cílem naší práce bylo prozkoumání vlivu povodní jako krizové situace na životy lidí v zasažené oblasti. Celý náš život nás provází nejrůznější krize a krizové situace. Jsou to jakési zlomy, mezníky v životě, a nemusí se vždy nutně jednat o změny v negativním smyslu. V teoretické části jsme vymezili pojem krize, osvětlili příčiny jejího vzniku a rovněž nastínili projevy působení krize na životy lidí. Přiblížili jsme vztah krize a nemoci a různé obranné mechanismy, které lidem pomáhají se s krizí vyrovnat.

V praktické části jsme se zaměřili na definici pojmu povodeň a formulovali jsme v souvislosti se zamýšleným zkoumáním tyto předpoklady:

1: Předpokládáme, že většina respondentů připouští významné ovlivnění v jedné či více oblastech života vlivem prožité krizové situace způsobené povodní.

2: Předpokládáme, že materiální pomoc po povodni byla přeceňována na úkor pomoci psychosociální.

Realizace našeho výzkumu byla prováděna s poměrně malou skupinou respondentů, kteří měli osobní zkušenosti s povodní nejméně v jednom případě. Snahou této práce bylo zachytit právě individuální vnímání prožité krizové situace a jeho následný vliv na různé oblasti života těchto lidí. Z vyhodnocení dotazníků i rozhovorů byl potvrzen předpoklad číslo 1, kdy někteří z respondentů uvedli následné ovlivnění i ve více oblastech, nejčastěji zdravotní a rodinné. Obyvatelé z Troubek, kteří byli povodní v průběhu posledních let zasaženi opakovaně, měli možnost srovnání prožitků z první i následné povodně. Shodně všichni dotázaní uvedli při loňské povodni mnohem lepší organizovanost a cílenost poskytované pomoci. Z rozhovorů i dotazníků naopak vyplynulo, že lidé opakovaně podcenili účinky působení psychické zátěže na organismus, což vedlo následně k rozvoji somatických obtíží, abúzu alkoholu a u jednoho z dotazovaných i vážných zdravotních problémů.

I když byla uskutečněna řada výzkumů o působení živelných katastrof a zjištěny i některé postupy, které by se mohly stát návodem v případě dalších událostí takového charakteru, přesto je každá krizová událost jedinečná a vyjimečná. Povodně v roce 1997 byly mimořádné svým rozsahem i následky, ale na druhé straně vedly ke vzniku struktur a institucí, které v případě takové mimořádné situace zvládají koordinaci pomoci, jako Integrovaný záchranný systém (IZS), Psychosociální intervenční týmy (PIT), krizové štáby

místních samospráv i koordinátoři pomáhajících organizací. Svoji činností jsou schopny účinně pomoci lidem v zasažených oblastech co nejdříve a nejlépe zvládnout náročné situace a rovněž v případě potřeby zajistit ohroženým jedincům účinnou pomoc i následnou péči, která by předcházela vzniku zdravotních a dalších následků nebo je alespoň minimalizovala. Vzhledem k provádění šetření u poměrně malé skupiny dotazovaných, nebudeme zjištěné skutečnosti zevšeobecňovat. Přesto je třeba si uvědomit, že vlivem klimatických změn, lidských zásahů do ekosystémů i spolupůsobení dalších nepředvídatelných událostí lze předpokládat, že povodně budou vznikat i v budoucnosti a proto je třeba využít každé dobré zkušenosti k tomu, aby lidé byli co nejlépe připraveni případnou nastalou situaci zvládnout.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAŠTECKÁ, Bohumila a kol. *Terénní krizová práce. Psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada Publishing 2005. 300s. ISBN 80-247-0708-X
- [2] DAHLKE, Rudiger. *Životní krize jako vývojové šance*. Praha: Aquamarin, 2001. 313 s. ISBN 80-86259-02-1
- [3] EIS, Zdeněk. *Krize všedního dne*. Praha: Grada Publishing, 1994. 128 s. ISBN 80-85424-56-8
- [4] HONZÁK, Radkin; NOVOTNÁ, Vladimíra. *Krize v životě, život v krizi*. Praha: Road 1994. 129 s. ISBN 80-83385-60-00
- [5] KASTOVÁ, Verena. *Krize a tvořivý přístup k ní*. Praha: Portál, 2000. 167s. ISBN 80-7178-365-X
- [6] KLIMPL, Petr. *Psychická krize a intervence v lékařské ordinaci*. Praha: Grada Publishing, 1998. 168 s. ISBN 80-7169-324-3
- [7] KOHOUTEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo. *Psychologie katastrofické události*. Praha: Academia, 2009. 362 s. ISBN 978-80-200-1816-8
- [8] KUSHNER, Harold.S. *Když se zlé věci stávají dobrým lidem*. 3.vyd. Praha: Portál 2000. 143 s. ISBN 80-7178-452-4
- [9] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. 332 s. ISBN 80-2471362-4
- [10] RŮŽIČKA, Jiří (ed.) *Psychosomatický přístup k člověku*. Praha: Triton, 2006. 316 s. ISBN 80-7254-750-X
- [11] ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krize. Psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada Publishing, 2004. 132 s. ISBN 80-247-0888-4
- [12] ŠVAŘÍČEK, Roman; ŠEĐOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0
- [13] VÁGNEROVÁ, Marie, *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha: Portál, 1999. 872 s. ISBN 80-7178-8021-3

- [14] VODÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2002. 544 s. ISBN 80-7178-696-9
- [15] WATTSOVÁ, Claire. *Přírodní katastrofy*. Praha: Fortuna Print, 2006. 71 s. ISBN 80-7321-226-9
- [16] *Bioklimatologický slovník (terminologický a explikativní)* ; redigoval V. Krečmer. Praha: Československá akademie věd, 1970; 266 s.

Internetové zdroje:

JANDOUREK, Filip. *Obrazem.ihned.cz* [online].HN, 2010-05-18, 18.5. 14:43 [cit. 2011-04-20]. Evakuace zaplavených Troubek pohledem fotografa. Dostupné z WWW: <[http://obrazem.ihned.cz/index.php?article\[gallery\]\[detail_id\]=1022210&article\[gallery\]\[from\]=1&article\[gallery\]\[id\]=765770&article\[id\]=43619360&p=000000_d#fg](http://obrazem.ihned.cz/index.php?article[gallery][detail_id]=1022210&article[gallery][from]=1&article[gallery][id]=765770&article[id]=43619360&p=000000_d#fg)>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

IZS Integrovaný záchranný systém

WHO World Health Organization – Světová zdravotnická organizace

PIT Psychosociální intervenční tým

SEZNAM OBRÁZKŮ

Někteří obyvatelé odmítají evakuaci

Troubky na Přerovsku

Troubky - Dědina

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1 – Tabulka kritických životních situací podle T.H. Holmese a R.H. Rahea

Graf 1 - Věková struktura dotazovaných	25
Graf 2 a) - Bydleli dotazovaní v dané obci před rokem 1997	26
Graf 2 b) - Bydleli dotazovaní přímo v zasažené lokalitě	26
Graf 3 - Problémy související s povodněmi	26
Graf 4 a) - Negativní pocity	27
Graf 4 b) - Potíže se spánkem	27
Graf 5 - Hodnocení kvality života	28
Graf 6 a) - Hodnocení pomoci MUŽI	28
Graf 6 b) - Hodnocení pomoci ŽENY	29
Graf 7 - Motivace k pomoci ostatním	30
Graf 8 - Změny životních hodnot	31

SEZNAM PŘÍLOH

1. Tabulka kritických životních situací podle T.H. Holmese a R.H. Rahea
2. Evakuace zaplavených Troubek 2010
3. Souhlas dotazovaného s pořizováním a následným zpracováním zvukového záznamu rozhovoru
4. Vzor dotazníku

**PŘÍLOHA P I: TABULKA KRITICKÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍ
PODLE T.H. HOLMESE A R.H. RAHEA**

Kritická životní událost	Body
Smrt partnera	100
Rozvod donedávna spokojeného manželství	73
Rozvrat manželství, dočasný rozchod	65
Uvěznění	63
Úmrtí blízkého člena rodiny	63
Vážný úraz nebo onemocnění	53
Sňatek	50
Ztráta zaměstnání	47
Usmíření nebo jiné změny v manželství	45
Odchod do důchodu	45
Změna zdravotního stavu člena rodiny	44
Těhotenství	40
Sexuální obtíže	39
Přírůstek nového člena rodiny	39
Změna zaměstnání (i k lepšímu)	38
Změna finanční situace	38
Smrt blízkého přítele	37
Změna náplně práce	36
Závažné neshody s partnerem	35
Půjčka vyšší než 50 000. – Kč	31
Termín splatnosti půjčky	30

Dospělé dítě opouští rodinu	29
Konflikty s tchánem, tchyní, zetěm, snachou	29
Mimořádný osobní čin nebo výkon	28
Partner nastupuje nebo končí zaměstnání	26
Vstup do školy nebo její ukončení	26
Změna životních podmínek	25
Změna vlastních zvyklostí	24
Problémy nebo konflikty s nadřízenými	23
Změna pracovní doby nebo pracovních podmínek	20
Změna bydliště	20
Změna školy	20
Změna rekreačních aktivit	20
Změna církve	19
Změna sociálních aktivit	18
Půjčka menší než 50 000. - Kč	17
Změna režimu dne a spánku, např. letní čas	16
Změna v širší rodině (úmrtí, sňatky)	15
Změna stravovacích zvyklostí	15
Dovolená	13
Vánoční svátky	12
Přestupek (dopravní s pokutou)	11

PŘÍLOHA P 2: EVAKUACE ZAPLAVENÝCH TROUBEK POHLEDEM FOTOGRAFA. VODA MÁ MÍSTY 130 CENTIMETRŮ

Troubky na Přerovsku, do roku 1997 málo známá hanácká obec, se staly symbolem ničivých záplav, které před 13 lety zpustošily velkou část Moravy. Podobně smutný pohled skýtá obec u řeky Bečvy i nyní. Voda v obci místy dosahuje výšky až 1,3 metru. Lidé byli vyzváni k dobrovolné evakuaci, stejně jako v roce 1997 ale řada obyvatel svůj domov opustit odmítá...

Foto – Filip Jandourek, Obrazem.iHNed.cz

Troubky na Přerovsku

Troubky – Dědina

PŘÍLOHA P 3: SOUHLAS DOTAZOVANÉHO

Souhlas dotazovaného s pořizováním a následným zpracováním zvukového záznamu rozhovoru

Souhlasím s tím, aby Ing. Hana Večeřová, studující 3. ročník oboru Sociální pedagogika na Fakultě humanitních studií UTB ve Zlíně, pořídila zvukový záznam z našeho rozhovoru a získané informace využila při zpracování své bakalářské práce. Souhlas vydávám s podmínkou, že nebude zveřejňováno moje jméno a příjmení a údaje z rozhovoru budou sloužit pouze jako podklady pro zpracování praktické části práce, týkající se povodní a jejich vlivu.

V.....dne.....

.....

Příloha P 4: VZOR DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK – Povodeň jako krizová situace

Dobrý den, jmenuji se Ing. Hana Večeřová a studuji 3.ročník Sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně. Krátký dotazník, který Vám předkládám k vyplnění, bude sloužit jako podklad pro zpracování méjí bakalářské práce, zabývající se vlivem povodní na život lidí v zasažené oblasti.

Povodně patří k událostem, které zasáhnou do života lidí, ovlivní je, ať již jsou jejich přímými účastníky, nebo jen situaci sledují. Mohou způsobit různé problémy a vést až ke vzniku krizového stavu, tedy situace, která se projeví v různých oblastech života takovými problémy, které již lidé nejsou sami schopni vyřešit a musí proto vyhledat odbornou pomoc. Výsledky výzkumu mohou být využity v oblasti poradenství. Dotazník je anonymní a vyhodnocení odpovědí bude použito do praktické části méjí bakalářské práce. Odpovědi, prosím, zakroužkujte. Předem Vám děkuji za Vaši ochotu i čas, strávený jeho vyplněním..

1. Jste : a) muž b) žena
2. Do které věkové kategorie patříte:
a) do 20let b) 20-30let c) 30-45 let d) 45-65 let e) nad 65 let
3. Bydlel(a) jste ve Vaší obci již v době povodní v létě 1997? a) ano b) ne
4. Bydlíte přímo v lokalitě, která byla zasažena povodní? a) ano b) ne
5. Pozoroval(a) jste v souvislosti s prožitými povodňovými událostmi problémy v některé oblasti života? (Můžete označit i více odpovědí)
a) osobní b) partnerské c) rodinné d) zdravotní e) pracovní
f) jiné.....
6. Pozoroval(a) jste v poslední době častěji negativní pocity, jako beznaděj, úzkost, rozmrzelost nebo deprese?
a) vůbec b) jen občas c) středně často d) dost často e) hodně často nebo neustále

7. Projevily se u Vás v souvislosti s povodněmi následky v podobě zdravotních problémů?

a) ano b) ne

8. Míváte v poslední době potíže se spánkem?

a) vůbec ne b) jen zřídka c) občas d) častěji e) hodně často nebo neustále

9. Jak byste hodnotil(a) celkovou kvalitu svého života?

a) velmi špatná b) špatná c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

10. Jak byste hodnotil(a) podmínky, ve kterých žijete?

a) velmi špatné b) špatné c) průměrné d) dobré e) velmi dobré

11. Pokud jste byl(a) přímo zasažen(a) povodní, jak jste hodnotil(a) pomoc, které se Vám dostalo od humanitárních a jiných pomáhajících organizací?

Materiální pomoc (čistící prostředky, oblečení, přikrývky, zařízení domácnosti apod.)

a) nedostatečná b) velmi malá c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

Finanční pomoc (peněžní prostředky ze sbírek či dary)

a) nedostatečná b) velmi malá c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

Psychosociální pomoc (poskytovaná psychology nebo dobrovolníky)

a) nedostatečná b) velmi malá c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

Přímá pomoc (práce vykonávaná dobrovolníky či jinými osobami)

a) nedostatečná b) velmi malá c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

Duchovní pomoc (rozhovory a poskytnutí útěchy věřícím)

a) nedostatečná b) velmi malá c) průměrná d) dobrá e) velmi dobrá

12. Zapojil(a) jste se během povodní nebo v období po opadnutí vody do pomoci ostatním?

a) ano b) ne

13. Pokud jste odpověděl(a) na předcházející otázku ANO, zhodnot'te, prosím, jaké jste měl(a) při této činnosti pocity (můžete uvést i více možností):

a) bral(a) jsem to jako svoji povinnost

b) při práci pro druhé jsem mohl(a) zapomenout na své vlastní starosti a trápení

c) byl(a) jsem rád(a), že mohu být užitečný(á)

d) měl(a) jsem dobrý pocit z kontaktu, sounáležitosti s druhými (= že nemusím být sám(a))

e) co by si o mně mysleli ostatní, kdybych nešel(a)

f) jiný.....

14. Myslíte si, že se nějak změnil Váš pohled na život a žebříček hodnot v souvislosti se zažitými povodňovými událostmi?

a) ano

b) ne

c) nevím, nemohu posoudit

15. Myslíte si, že Vás prožitá krizová situace ovlivnila tak, že jste připraven(a) lépe zvládat případné další složité životní situace ? (ve smyslu „Co mě nezabije, to mě posílí“ ?)

a) ano

b) ne

c) nevím, nemohu posoudit